

Vogelwaarnemingen in Arctisch Alaska, juli 1973

Door C. M. Lok

The arctic coast will be known in years to come. There are extensive coal seams and no doubt great fields of oil will be discovered.

A. M. Bailey (1948) in "Birds of Arctic Alaska".

Inleiding

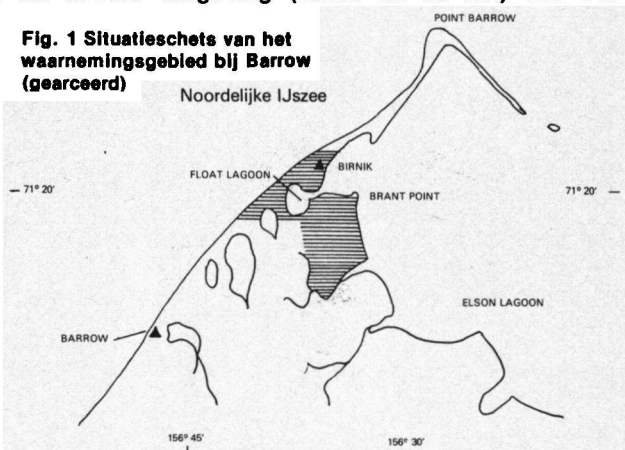
In 1968 kwam de voorspelling van Bailey uit: Enorme olievelden werden ontdekt, waarvan de exploitatie grote gevolgen zal hebben voor de kwetsbare natuur van Alaska. De vindplaats van deze olievoorraden, Prudhoe Bay, was één van de ornithologisch interessante gebieden, die mijn vrouw en ik gedurende een reis van 1 t/m 26 juli 1973 in Alaska bezochten. Ons programma was als volgt: De eerste week van ons verblijf werd doorgebracht op de toendra bij Point Barrow in het uiterste noorden, waarna we de twee daarop volgende dagen genoten van de vogelrijkdom van Prudhoe Bay (7-9 juli). Vervolgens kregen we een indruk van de vogels van de toendra bij Mount McKinley in centraal Alaska (11-16 juli), van de steltlopers bij Valdez (17-20 juli) en van de klifvogels van de Kachemakbaai (21-25 juli). Dit verslag bevat alleen de waarnemingen gedaan in het arctische deel van Alaska; De overige gebieden zullen alleen worden genoemd bij de beschrijving van de vogelsoorten die in de noordelijke gebieden werden waargenomen.

De waarnemingsgebieden

Bijna de gehele noorkust van Alaska bestaat uit een uiterst vlak laagland, waarvan de afwatering vanwege de vlakheid van het land en de permanent bevroren ondergrond gering is. De gebieden zijn dan ook zeer drassig met tal van plassen en meren, die gedurende een groot deel van de zomer met ijs bedekt blijven. Het waarnemingsgebied bij Point Barrow (71°23' N.B., 156°30' W.L.) omvatte de toendra tussen de Float Lagoon, Brant Point, Birnik en de eerste grote inham van de Elson Lagoon ten zuiden van Brant Point (fig. 1). Op ongeveer 10 km afstand van Point Barrow ligt het eskimodorp Barrow en het Naval Arctic Research Laboratory. Bij Birnik is, behalve het zomerkamp van de eskimo's, een praehistorisch dorp gelegen waarvan de vroegere bewoners als voorlopers van de Thulecultuur worden beschouwd (Bandi, 1969).

Als waarnemingsgebied bij Prudhoe Bay (148° W.L.), dat eveneens aan de noordkust gelegen is, werd de directe omgeving (straal ca 10 km) van het vliegveldje Deadhorse met als oostgrens de Sagavanirktokrivier gekozen. Sinds in dit gebied olie is aangeboord zijn er veranderingen in het landschap opgetreden door het aanleggen van wegen en door het bouwen van boortorens en nederzettingen. De olie zal waarschijnlijk via een 1300 km lange pijpleiding over de toendra in het noorden en over de bergen in het midden en zuiden van Alaska naar de ijsvrije haven Valdez vervoerd worden. Het waarnemingsgebied is gunstig

Fig. 1 Situatieschets van het waarnemingsgebied bij Barrow (gearceerd)

gelegen op de grens van het door de activiteiten van de oliemaatschappijen aangetaste gebied en het nog ongerepte zuidelijke gebied. Het noordelijke gedeelte is doorsneden met dijken, waarop de wegen gelegen zijn, die naar de boortorens en nederzettingen voeren.

Het weer en de ijs situatie

Het klimaat dat gedurende de zomermaanden bij Barrow heerst wordt gekenmerkt door temperaturen rond het vriespunt, die echter gedurende warme dagen aanzienlijk kunnen stijgen. Prudhoe Bay heeft in de zomer een wat beter klimaat met hogere temperaturen en meer zon. De plantengroei was daar dan ook veel rijker en verschillende vogelsoorten die bij Barrow nog de eieren bebroedden (Rotgans, Kleine Grijze Strandloper) hadden bij Prudhoe Bay al jongen. Het weer was tijdens ons bezoek afwisselend: Op 5 juli bevroor het water in onze veldflessen, terwijl op 8 en 9 juli de temperatuur tot + 29°C steeg. Het warme weer bij Prudhoe Bay had tot nadeel dat de onnoemelijke aantallen muggen tot een ondragelijke last werden. De neerslag bestond uit enkele uren regen op 4 juli en enkele cm sneeuw op 5 en 6 juli. De zee was, afgezien van een smalle strook water op enkele km uit de kust, nog geheel bevroren evenals de diepere zoetwatermeren.

Algemeen

De omgeving van Point Barrow is een goede plaats voor het doen van trekwaarnemingen. Een aantal vogelsoorten, die gedurende de voorjaars trek naar het noorden trekken, worden in oostelijke richting voorbij de punt gestuwd terwijl tijdens de terugtrek het merendeel der vogels de smalle strook land ter hoogte van Birnik oversteekt. De eskimo's van Barrow profiteren hiervan door in de nazomer de

**Rotgans, Point Barrow,
Alaska, 6 juli 1973**

Foto: C. M. Lok

Kleine Goudplevier,
Point Barrow, Alaska,
2 juli 1973

Foto: C. M. Lok

enorme aantallen eenden (vooral Eidereend en Koningseider) te bejagen. Juli was een ongunstige tijd voor het doen van trekwaarnemingen, maar toch werd op kleine schaal iets van deze trek waargenomen: Op 2 juli liet een groep van 26 Rotganzen, in oostelijke richting trekkend, zich rond de punt stuwten, terwijl tijdens westelijke wind van 4-6 juli enkele honderden IJseenden en enkele tientallen Kleinste Jagers de toendra bij Birnik in westelijke richting overstaken. De bewegingen van de steltlopers waren minder duidelijk. Opvallend was dat zowel bij Barrow als bij Prudhoe Bay de steltlopers in de avonden veel talrijker waren dan overdag. Dit betrof vooral de soorten, waarbij slechts één der beide sexen broedt: Rosse en Grauwe Franjepoot, Amerikaanse Gestreepte Strandloper maar ook in klein aantal de Steenloper. Van de Bonte en de Kleine Grijze Strandloper werden uitsluitend broedvogels waargenomen zodat hun aantal gedurende de dag constant was.

Over het algemeen was de toendra met het meest afwisselende terrein het rijkst aan vogels. De verdeling van de soorten, broedend en/of foeragerend, naar de aard van de toendra bij Barrow en bij Prudhoe Bay was ongeveer als volgt:

1. Kale, modderige toendra met nauwelijks enige vegetatie, uitgezonderd wat gras of mos: Steenloper, Amerikaanse Bontbekplevier.
2. Idem, maar met begroeide, hoger gelegen polygonen en heuveltjes: Steenloper, Amerikaanse Bontbekplevier en Kleine Grijze Strandloper.
3. Drassige vlakke toendra: Amerikaanse Gestreepte Strandloper en Noordelijke Grijze Snip.
4. Idem, maar afgewisseld met droge heuvels, polygonen en kleine plasjes: Roodkeelduiker, Rotgans, Stellers Eidereend, Koningseider, IJseend, Bonte Strandloper, Kleine Grijze Strandloper, Rosse Franjepoot en IJsgors.
5. Droge, hoger gelegen toendra met korte vegetatie: Kleine Goudplevier.
6. Grote meren: Parelduiker, IJseend en Koningseider.
7. Nederzettingen en steile kustgedeelten: Witstuitbarmsijs en Sneeuwgor.

In deze opsomming zijn de jagers en uilen, die normaal bij Barrow broeden, niet vermeld. 1973 was een slecht lemmingjaar, hetgeen waarschijnlijk de reden was dat de Sneeuwuil en de Kleinste Jager in het beschreven gebied niet broedden, maar over het gehele gebied rondzwierven. De Middelste Jager en de Velduil, die in goede lemmingjaren talrijk broeden (Pitelka 1955), werden in het geheel niet

waargenomen. De Kleine Jager, die vaak als onafhankelijk van de lemming wordt beschouwd, broedde evenmin in het beschreven gebied. In Noord-Oost Groenland blijkt het niet-broeden van de Kleine Jager soms ook samen te vallen met slechte lemmingjaren. (Rosenberg e.a. 1970).

Lijst van waargenomen soorten

In totaal werden 27 soorten waargenomen, van 11 soorten werden nesten gevonden en van 4 andere werd broedgedrag waargenomen.

Geelsnavelduiker - *Gavia adamsii*

Eén waarneming van een overvliegend ex. bij Birnik op 4 juli.

Parelduiker - *Gavia arctica*

Van de waargenomen duikersoorten was de Parelduiker de algemeenste. Bij Barrow dagelijks enkele ex. en bij Prudhoe Bay 30 ex. op 8 juli en 20 ex., waarvan 8 in één groep, op 9 juli. Bij Barrow werd elke ochtend op een grote gedeeltelijk bevroren plas balts waargenomen, waarbij de vogels om de beurt de kop op en neer bewogen en een rauw geluid lieten horen. Op 8 juli werd bij Prudhoe Bay een nest met 2 eieren gevonden op een eilandje (1 x 3 m), dat van het vasteland gescheiden was door water van 75 cm diepte. De vogel broedde zeer vast en bleef bij benadering op het nest gedrukt zitten. De volgende morgen verliet de broedende vogel het nest al toen wij ons op 200 m afstand bevonden; het nest werd toen verdedigd door het slaan van de vleugels op het water en door het spatten met water.

Roodkeelduiker - *Gavia stellata*

Bij Barrow op 2 juli 1 en op 3 juli 2 overvliegende ex. Bij Prudhoe Bay algemener: dagelijks 5-7 ex. Op 9 juli werd een nest met 2 eieren gevonden op een eilandje in een plas, die eveneens bewoond werd door Ijseend, Koningseider en Rosse Franjepoot.

Rotgans - *Branta bernicla nigricans*

De in Alaska broedende ondersoort verschilt van de in Nederland overwinterende Rotgans o.a. doordat de witte halsring aan de voorzijde van de hals niet onderbroken is. Bij Barrow werden op 2 juli 26 ex. waargenomen, die laag over het ijs langs de westkust in noordoostelijke richting vlogen. Eveneens op 2 juli werd op de toendra een nest met 5 eieren gevonden op een met dor gras begroeid eilandje (1 x 1 m) dat in een ondiepe plas op 1 km van de kust gelegen was. Eén van de eieren was minder vuil dan de andere zodat het legsel waarschijnlijk nog vers was. Op 7 juli bevatte het nest nog steeds eieren terwijl de Rotganzen van Prudhoe Bay volgens de bewoners van Deadhorse al enige tijd jongen hadden. Bij nadering van gevaar werd het ♀ door het ♂, dat van haar te onderscheiden was door zijn bredere halsring, gewaarschuwd. Zij drukte zich dan en liet zich tot op een afstand van 30 m benaderen, waarna zij het nest verliet en zich bij het zenuwachtig roepende ♂ voegde. Nadat het gevaar geweken was begeleidde het ♂ het ♀ onder het maken van zachte geluiden naar het nest, waarbij de laatste meters zwemmend werden afgelegd.

Pijlstaart - *Anas acuta*

Bij Barrow slechts één waarneming: 1 ex. op 5 juli. Bij Prudhoe Bay werden groepjes van 2 tot 10 ex. waargenomen; een aantal van hen was in de rui en kon niet vliegen. Op 8 juli een nest met lege eierschalen op een eilandje. In Zuid-Alaska werden ♂♀ met halfwas jongen waargenomen op de schorren bij Valdez op 20 juli.

Kleinste Jager, Mount McKinley, Alaska, 13 juli 1973.

Foto: C. M. Lok

Kleine Grijs Strandloper,
Point Barrow, Alaska,
3 juli 1973.
 Foto: C. M. Lok

Ijseend - *Clangula hyemalis*

Zeer algemeen zowel bij Barrow als bij Prudhoe Bay. Bij Barrow betrof het vooral groepen niet-broedende ex., waarbij geen enkel ♂ in het uitgesproken prachtkleed was en die o.a. op de Float Lagoon hun dag doorbrachten met slapen op het ijs of met voedsel zoeken. De paartjes die vooral op de kleinere plassen verbleven baalden zeer druk waarbij de staart van het ♂ soms overeind stond en de vogels vaak samen onder water verdwenen. Bij Prudhoe Bay een aantal honkvaste solitaire ♂♂ waarvan de ♀♀ waarschijnlijk al broedden. Een nest met 5 eieren lag tussen hoog gras op een klein eilandje. Trekbewegingen werden tijdens westenwind op 4, 5 en 6 juli waargenomen toen dagelijks enkele honderden Ijseenden de toendra bij Birnik in westelijke richting overstaken.

Stellers Eldereend - *Polysticta stelleri*

Bij Barrow verbleven deze eldereenden alleen 's morgens en 's avonds op de toendra, waarschijnlijk omdat het broedseizoen nog niet begonnen was. Vaak waren de ♂♂ in gezelschap van meerdere ♀♀: op 3 juli 1x (1♂ + 1♀) en 2x (1♂ + 2♀), op 4 juli 1x (1♂ + 1♀), 1x (1♂ + 2♀) en 1x (2♂♂ + 5♀♀). Het voorkeurs-biotop bestond uit de kleinere ondiepe plassen. Op 4 juli werd een ♂ geslagen door een Sneeuwuil.

Koningselder - *Somateria spectabilis*

Van deze soort werden uitsluitend ♀♀ waargenomen, die in groepjes van 2 - 6 ex. vooral in de ochtenden en avonden bij Prudhoe Bay te zien waren. Grote en middelgrote zoetwaterplassen waren daar het favoriete biotop. Op 9 juli werd een nest met slechts 3 eieren gevonden op een klein eilandje, dat te oordelen naar de hoeveelheid dons toch een voltallig legsel bevatte.

Zilverplevier - *Pluvialis squatarola*

Twee paar druk alarmerend op een grindvlakte bij Prudhoe Bay. De Vogels waren in tegenstelling tot de Kleine Goudplevier zeer schuw.

Kleine Goudplevier - *Pluvialis dominica*

Algemeen bij Barrow; niet waargenomen bij Prudhoe Bay. Het betrof meestal kleine groepjes niet-broedende ex. (max. 20 ex. op 5 juli), die vooral te vinden waren op de drogere gedeelten van de toendra, vooral daar waar de vegetatie kort was. In hetzelfde biotop werd op 5 juli een nest met 4 eieren gevonden.

Amerikaanse Bontbekplevier - *Charadrius semipalmatus*

Deze soort onderscheidt zich van de Bontbekplevier doordat hij een begin van zwemvlezen tussen de tenen heeft. In Noord-Alaska één waarneming: op 5 juli één ex. op een moddervlakte bij Barrow. In Zuid-Alaska groepen van honderden ex., waaronder vliegvlugge jongen, op de slikken aan de kust bij Valdez.

Noordelijke Grijs Snip - *Limnodromus scolopaceus*

Op 3 juli bij Barrow en op 8 juli bij Prudhoe Bay een zeer druk alarmerende vogel die opvloog bij een stroompje in een drassige vlakte met hoog gras.

Steenloper - *Arenaria interpres*

In een klein aantal foeragerend op een gedeeltelijk begroeide moddervlakte bij de Float Lagoon bij Barrow. Hun aantal nam geleidelijk af van 15 ex. op 2 juli tot 2 ex. op 6 juli. Bij Prudhoe Bay één waarneming van een solitaire ex. op een grindvlakte van de Sagavanirktokrivier.

Amerikaanse Gestreepte Strandloper - *Calidris melanotos*

Het favoriete gebied bestond uit zeer drassige toendra met hoog gras waar de vogels in groepen van enkele tot honderd ex. foerageerden. Vooral 's avonds talrijk. Geen broedgerag.

Bonte Strandloper - *Calidris alpina*

Zeer algemene broedvogel op de vochtige toendra, vooral op enigszins geaccidentieerd terrein, waar de vogels op de hogere drogere heuvels kunnen broeden en in de lagere, nattere gedeeltes kunnen foerageren. Op 3 juli een nest met 4 eieren bij Barrow. Uitsluitend broedparen werden waargenomen in tegenstelling tot bijvoorbeeld de vorige soort.

Kleine Grijze Strandloper - *Calidris pusilla*

De meest algemene strandloper van Noord-Alaska. Bij Barrow werden dagelijks 30-40 broedparen geteld, terwijl bij Prudhoe Bay op sommige plaatsen 10-20 alarmerende ex. tegelijkertijd in de lucht hingen. 's Avonds werden zangvluchten gehouden. In totaal werden 4 nesten, die gemakkelijk te herkennen zijn aan de roodbruine eieren, bij Barrow gevonden: op 2, 4 en 7 juli drie nesten met elk 4 eieren en op 5 juli een nest met 2 eieren, dat op 7 juli nog steeds 2 eieren bevatte. Het nest was steeds gelegen op de helling van een heuvel, dat spaarzaam begroeid was met gras en mos. Bij Prudhoe Bay was het seizoen al verder gevorderd en werden regelmatig jongen, die enkele dagen tot een week oud waren, gevonden. Deze soort werd op veel verschillende soorten terrein aangetroffen doch nooit op geheel droge of geheel natte toendra. Het voorkeursbiotoop bestond uit vochtige toendra, afgewisseld met droge plaatsen. Bij alle waarnemingen betrof het uitsluitend vogels die broedgerag vertoonden; niet-broedende vogels werden niet waargenomen.

Rosse Franjepoot - *Phalaropus fulicarius*

Deze soort was praktisch overal te vinden bij ondiepe meertjes, waar veel gras boven het water uitstak, maar die toch diep genoeg waren om gedurende de zomer niet uit te drogen. Het merendeel van de franjepoten foerageerde in groepjes van enkele tot 200 ex. toe, terwijl bij Prudhoe Bay vooral alarmerende solitaire ♂♂ werden waargenomen, die ongetwijfeld eieren of jongen hadden. Bij Barrow werd af en toe balts waargenomen waarbij de ♂♂ de ♂♂ druk achterna zwommen en de naburige ♀♀ zeer agressief uit hun omgeving verdreven, hoewel zij geen vast territorium schenen te bezitten. Op Spitsbergen nam ik alleen balts waar van paartjes die reeds een territorium hadden gekozen. Op 6 juli werd een nest met 2 eieren gevonden in het gras aan de rand van een plas.

Grauwe Franjepoot - *Phalaropus lobatus*

Uitsluitend in Noord-Alaska waargenomen bij Prudhoe Bay, waar 150 ex. in 2 groepen op een grote plas verbleven. Buiten arktisch Alaska werd deze soort nog waargenomen bij Mount McKinley, bij Valdez en bij de Columbiagletscher. In het laatste geval zochten 3 ex. op 17 juli voedsel op zee tussen de ijschotsen vlak voor het front van de gletscher.

Kleine Jager - *Stercorarius parasiticus*

Dagelijks bij Barrow 2-3 ex. van de lichte fase; bij Prudhoe Bay ca. 20 ex. per dag, die echter alle tot de donkere fase behoorden. In beide gebieden geen broedgerag.

Kleinste Jager - *Stercorarius longicaudus*

Bij Barrow dagelijks enkele overvliegende ex. Op 6 juli trok een groep van 8 en één van 12 ex. in westelijke richting, hetgeen op een vervroegde terugtrek zou kunnen duiden. Geen broedgerag werd waargenomen, waarschijnlijk ten gevolge van de slechte lemmingstand. Bij Mount McKinley, waar kleine knaagdieren erg talrijk waren, broedde de soort wel. Op 13 juli werd op een hoogvlakte een nest met 2 jongen gevonden, die enkele dagen oud waren. Bij nadering van het nest vertoonden de vogels geen enkel teken van verontrusting en gingen rustig door met het zoeken naar voedsel, dat die dag vooral uit insecten bestond. Eén van de vogels begon zelfs de jongen te voeren terwijl wij ons op 15 m afstand bevonden. De vogels zochten voedsel door met langzame vleugelslagen en af en toe biddend op enkele meters hoogte boven de helling te zweven. Vaak ook liepen zij grote stukken, waarbij zij af en toe achter de prooi aanrenden.

Grote Burgemeester - *Larus hyperboreus*

Hoewel overal voedsel zoals walvisvlees en spek rond het dorp Barrow te vinden was werd deze soort daar slechts enkele malen gezien. In het waarnemingsgebied talrijker: ca. 10 overvliegende ex. per dag. Bij Prudhoe Bay patrouilleerden zij alleen of in paren terwijl zij zich tegen de avond verenigden in groepen van ongeveer 25 ex. In alle gevallen betrof het adulte ex.

Vorkstaartmeeuw - *Xema sabini*

Bij Prudhoe Bay in groepjes tot 8 ex. boven de grotere meren, waar zij in gezelschap van Noordse Sterns op insecten joegen. Ook op de grond verbleven zij altijd te midden van de Noordse Sterns. Geen broedgerag.

Noordse Stern - *Sterna paradisaea*

Op de toendra bij Barrow slechts één paar, dat gedurende de avond- en ochtenduren een eilandje, gelegen naast dat van de Rotgans, bezet hield doch waarop geen nest te vinden was. In de insectenrijke omgeving van Prudhoe Bay was deze soort algemener en werden groepjes waargenomen die op insecten joegen. Afgezien van één paar, dat 2 donsjongen had, leken alle andere waargenomen sterns niet te broeden. In Zuid-Alaska waren in een kolonie bij Valdez op 18 juli nesten met eieren te vinden naast vliegvlugge jongen.

Sneeuwuif - *Nyctea scandiaca*

Van deze soort, die in goede lemmingjaren talrijk bij Barrow broedt (Pitelka e.a. 1955), werd dagelijks een ♂ waargenomen dat 's nachts vanaf een heuveltop zijn roep liet horen. Niet ver van onze tent sloeg hij op 4 juli een Stellers Eideend.

Witstultbarmstels - *Carduelis flammea hornemanni*

Uitsluitend waargenomen in het dorp Barrow waar de vogels in groepjes van 2 tot 3 ex. rondvlogen. Bij gebrek aan struiken en holtes broeden zij hier vaak onder gebouwen of tussen afval.

IJsgrors - *Calcarius lapponicus*

De talrijkste zangvogel in Noord-Alaska, vooral op het meer geaccicenteerde gedeelte van de toendra. Bij Barrow op 2 juli een nest met 4 eieren, dat gevoerd was met veren van de burgemeester, in een open kuiltje op een heuvel en op 7 juli een nest met 4 jongen, dat geplaatst was onder een overhangende graspol. In beide gevallen probeerde het ons weg te lokken door verlammingen voor te wenden. Bij Prudhoe Bay vooral voedsel dragende vogels.

Sneeuwgors - *Plectrophenax nivalis*

Op de open toendra niet talrijk, waarschijnlijk door het ontbreken van geschikte nestgelegenheid. Bij de kust en in de nederzettingen, waar volop spleten te vinden waren, was de soort veel algemener. In Barrow broedden de vogels in speciaal geplaatste nestkastjes.

● Dr. C. M. Lok, Prunuslaan 14, Rockanje, Oostvoorne
'Publicatie Vogelpopulatie-Onderzoek Ockenrode'

Artikel ontvangen: 16 december 1973

SUMMARY

Notes on 27 species of birds observed by the author on the tundra of Arctic Alaska near Point Barrow and Prudhoe Bay on July 1-9 are given together with a few observations on the same species in Central and Southern Alaska on July 10-25. Nesting was established in 11 species, and a further 4 may have been breeding in the first, 2 observation areas. The landscape and its relation with the birds are described. In accordance with the scarcity of lemming the Pomarine Skua was not observed, while the Snowy Owl and the Long-tailed Skua showed non-breeding.

LITTERATUUR:

Bailey, A. M. (1948): Birds of Arctic Alaska. Colorado Mus. Nat. His. Pop. ser. no 8

Bandi, H. G. (1969): Eskimo Prehistory, University of Alaska Press, U.S.A.

Pitelka, F. A., P. Quentin Tomich en G. W. Treichel. (1955): Breeding Behaviour of Jaegers and Owls Near Barrow, Alaska. The Condor 57:1-18.

Rosenberg, N. Th., N. Hesselbjerg Christensen en B. Gensbøl. (1970): Bird Observations in Northeast Greenland. Meddelelser om Grønland 191 no. 1, Kopenhagen.

Kust bij Barrow, Alaska, 2 juli 1973

Foto: C. M. Lok

